

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

**Кафедра управління державними
і корпоративними фінансами**

К.А. Карачарова

**МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ
РОЗРАХУНКИ**

Конспект лекцій

Частина 2

Харків – 2015

Карачарова К.А. Міжнародні валютно-кредитні розрахунки: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2015. – Ч. 2. – 42 с.

Друга частина конспекту лекцій містить матеріал з таких тем курсу, як загальні принципи діяльності банків на валютному ринку, конверсійні операції банку на валютному спот-ринку, валютні операції на строковому ринку та управління валютними ризиками.

Конспект лекцій може бути використаний для підготовки до практичних занять та заліку студентами всіх форм навчання зі спеціальності 8.03050801 «Фінанси і кредит».

Бібліогр.: 10 назв.

Конспект лекцій розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 3 лютого 2015 р., протокол № 8.

Рецензент

доц. О.Д. Стешенко

К.А. Карачарова

МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ
РОЗРАХУНКИ

Конспект лекцій

Частина 2

Відповідальний за випуск Карачарова К.А.

Редактор Ібрагімова Н.В.

Підписано до друку 16.03.15 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк. арк. 1,50. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра
«Управління державними і корпоративними фінансами»

Карачарова К.А.

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
з дисципліни «Міжнародні валютно-кредитні розрахунки» для
студентів усіх форм навчання зі спеціальності 8.03050801
«Фінанси і кредит»
Частина 2

2015

Карачарова К.А. Міжнародні валютно-кредитні розрахунки: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2015. – Ч. 2 – 42 с.

Друга частина конспекту лекцій містить матеріал з таких тем курсу, як загальні принципи діяльності банків на валютному ринку, конверсійні операції банку на валютному спот-ринку, валютні операції на строковому ринку та управління валютними ризиками.

Конспект лекцій може бути використаний для підготовки до практичних занять та заліку студентами всіх форм навчання.

Бібліогр.: 10 назв.

Конспект лекцій розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Управління державними і корпоративними фінансами» 3 лютого 2015 р., протокол № 8.

Рецензент
доц. О.Д. Стешенко

Вступ.....	4
...	
Модуль 2. Валютні операції комерційного банку та валютний ризик.....	5
.....	5
Тема 1. Загальні принципи діяльності банків на валютному ринку.....	5
.....	1
.....	2
1.1 Сутність, структура та регулювання валютного ринку України.....	1
.....	7
1.2 Види валютних операцій банків, їх ризикованість.....	2
1.3 Інформаційне забезпечення операцій на валютних ринках.....	1
.....	2
.....	1
.....	2
Тема 2. Конверсійні операції банку на валютному спот-ринку.	4
.....	2
2.1 Сутність, види та цілі конверсійних операцій.....	6
2.2 Валютні операції на умовах спот.....	2
.....	8
2.3 Котирування валют. Курси покупця і продавця.....	2
.....	9
.....	3
Тема 3. Валютні операції на строковому ринку.....	2
3.1 Види строкових угод на валютному ринку.....	3
.....	4
3.2 Арбітражні валютні операції.....	3
.....	4
.....	3
Тема 4. Управління валютними ризиками.....	6
.....	3
4.1 Валютний ризик як економічна	9

категорія.....	
4.2 Класифікація валютних ризиків.....	4
4.3 Методи страхування валютних ризиків.....	2
Список літератури.....	

ВСТУП

Одним із найважливіших елементів міжнародних валютно-кредитних відносин є валютна система. Історично спочатку виникли національні валютні системи як форма організації економічних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави. Національна валютна система закріплюється національним законодавством з урахуванням норм міжнародного права і є складовою грошової системи країни. Вона містить такі структурні елементи: національну валюту, валютний паритет, режим валютного курсу національної валюти, організацію діяльності валютного ринку, національні органи, що обслуговують і регулюють валютно-кредитні відносини.

Міжнародна (світова) валютна система (МВС) – це форма організації міжнародних валютно-кредитних відносин, що історично склалася і закріплена міждержавними домовленостями; її виникнення і наступна еволюція відображають об'єктивний розвиток процесів інтернаціоналізації капіталу, що вимагають адекватних умов у міжнародній грошовій сфері. Міжнародна валютна система – це сукупність способів, інструментів і міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється платіжно-розрахунковий оборот у межах світового господарства.

Головне завдання міжнародної валютної системи полягає в ефективному опосередкуванні міжнародних платежів за експорт і імпорт товарів, капіталу, послуг та інших видів

зовнішньоекономічної діяльності, створенні сприятливих умов для виробництва, забезпеченні безперерйного функціонування економічної системи.

Метою дисципліни є засвоєння теоретичних основ міжнародних розрахункових і валютних операцій, ознайомлення слухачів з інструментарієм валютних угод, оволодіння навичками його ефективного застосування на практиці.

Основні завдання дисципліни полягають у засвоєнні студентами таких питань:

- значення банків в обслуговуванні міжнародної торгівлі;
- методи фінансування банками зовнішньоторговельних угод;
- механізм здійснення банками валютних операцій;
- методи мінімізації валютних ризиків.

МОДУЛЬ 2. Валютні операції комерційного банку та валютний ризик

ТЕМА 1. Загальні принципи діяльності банків на валютному ринку

План

1.1 Сутність, структура та регулювання валютного ринку України.

1.2 Види валютних операцій банків, їх ризикованість.

1.3 Інформаційне забезпечення операцій на валютних ринках.

1.1 Сутність, структура та регулювання валютного ринку України

Основними суб'єктами валютного ринку є комерційні банки. У банках відкривають валютні рахунки інші учасники ринку з метою здійснення необхідних конверсійних і депозитно-кредитних операцій у валюті. Банки акумулюють (через операції з клієнтами) сукупні потреби ринку у валютних конверсіях, залучають і розміщують кошти через співробітництво з іншими банками. Крім задоволення заявок своїх клієнтів, банки проводять валютні операції самостійно за рахунок власних коштів. У зв'язку з цим валютний ринок завжди розглядається як ринок міжбанківських угод, головне місце на якому відводиться комерційним банкам.

Діяльність комерційних банків на валютних ринках регламентується внутрішнім законодавством, яке визначає права та обов'язки банків, а також їх правила поведінки. Зрозуміло, що в країнах з перехідною економікою, де ринкові відносини перебувають у стадії розбудови (до таких належить і Україна), законодавство спрямоване на певні обмеження діяльності банків на валютному ринку, який також є об'єктом посиленої уваги з боку держави. Залежно від форм валютної політики та системи валютного регулювання в кожній країні формується своя структура валютного ринку.

Розвиток валютного ринку в Україні розпочався після проголошення незалежності держави. Складовою економічних реформ, спрямованих на перехід до ринкової економіки, стала побудова власного валютного ринку. За своєю функціональною діяльністю валютний ринок в Україні не відрізняється від інших міжнародних і національних валютних ринків. Головна його мета полягає в збалансуванні попиту і пропозиції на іноземну валюту і в обслуговуванні платіжного балансу держави.

З початку створення українського валютного ринку його специфіка полягала в тому, що він був представлений переважно валютною біржею, яка функціонувала як структурний підрозділ Національного банку України. Однак із подальшим розвитком цього ринку і збільшенням обсягів операцій виникла потреба у створенні самостійної структури, через яку здійснювалася б валютна політика держави. У зв'язку з цим 8 липня 1993 р. з'явилася Постанова Правління НБУ № 50 «Про Українську міжбанківську валютну біржу», у якій було визначено форми діяльності валютного біржового ринку в Україні.

Згідно з цією постановою на валютному ринку України могли діяти такі суб'єкти:

- УМВБ, яка забезпечує організацію роботи щодо проведення операцій уповноваженими банками з купівлі-продажу іноземної валюти;

- НБУ, який установлює порядок проведення операцій з іноземною валютою на території України та вживає заходів щодо стабілізації національної валюти;

- комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи, що мають ліцензію НБУ (уповноважені банки), які здійснюють операції з купівлі-продажу іноземних валют на біржі для своїх клієнтів.

УМВБ була заснована 40 комерційними банками як закрите акціонерне товариство. У такому статусі вона функціонувала до березня 1999 р.

Українська міжбанківська валютна біржа — це перший за часом виникнення сегмент валютного ринку держави. Її діяльність здійснювалася разом з розвитком валютного ринку, і всі зміни у валютній політиці держави, що відбувалися протягом останніх років, так чи інакше стосувалися і УМВБ.

З 5 листопада 1993 р. у зв'язку з уведенням фіксованого курсу на УМВБ були припинені торги валютою і тимчасово створений Тендерний комітет проводив продаж валюти за офіційним курсом залежно від першочергових потреб держави. Однак політика фіксованого курсу на той час була неефективною і призвела тільки до загострення валютних проблем у державі, а також до значного відпливу капіталу за кордон. Так, за експертними оцінками, під час існування фіксованого курсу з України було вивезено 2,5—3,5 млрд дол.

Скасування жорстко фіксованого курсу і перехід до політики регульованого курсу дали можливість частково поновити роботу УМВБ. З 11 березня 1994 р. почали проводитись аукціони з продажу американського долара, а у квітні розпочались аукціони з продажу німецької марки і російського рубля. Аукціони проводились до кінця вересня 1994 р.

Однак аукціонна форма проведення торгів була неефективною і не відповідала на той час умовам валютного регулювання. Тому з жовтня 1994 р. УМВБ поновила свою діяльність у режимі, що існував до припинення торгів.

Угоди з купівлі-продажу іноземної валюти в безготівковій формі на внутрішньому ринку України спочатку укладалися тільки на біржовому ринку. Але з розвитком банківської системи й у зв'язку з лібералізацією валютної торгівлі (травень 1995 р.) з'явився ще один сегмент валютного ринку — міжбанківський ринок, де угоди почали укладатися безпосередньо між банками, уповноваженими на здійснення валютних операцій. Із появою

цього сегмента ринку можна вважати, що структура українського валютного ринку повністю сформувалася.

На той час валютний ринок України складався з трьох великих сегментів:

- біржового ринку;
- позабіржового або міжбанківського ринку;
- ринку продажу готівки.

Усі сегменти ринку – біржовий, позабіржовий і готівковий – взаємопов'язані, хоч і кожен з них виконує свою специфічну роль. Так, біржовий ринок діє згідно з формалізованими і твердо встановленими правилами: усі основні параметри угод фіксуються офіційною статистикою, тому інформація є достатньо повною і достовірною. На позабіржовому ринку, де поведінка учасників визначається їхньою взаємною домовленістю, умови угод є комерційною таємницею, і тому про діяльність цього сегмента валютного ринку можна судити лише за експертними оцінками. Ринок продажу готівки обслуговує готівковий оборот, і суб'єктами цього ринку є фізичні та юридичні особи, які купують валюту в обмінних пунктах безпосередньо.

До березня 1999 р. питома вага сегментів валютного ринку була такою: на біржовий ринок припадало близько 10 % обсягу валютних операцій, на міжбанківський — 68 %, на ринок продажу готівки — 22 %, тобто лєвова частина валюти продавалась на міжбанківському ринку. Це закономірний процес, через який пройшли всі країни. У результаті еволюції валютного ринку, яка тривала роками, система торгівлі валютою на українському ринку наблизилася до практики торгівлі на світовому валютному ринку, де також величезний обсяг операцій здійснюється на міжбанківському ринку.

Сьогодні структура валютного ринку зазнала значних змін і в Україні працюють тільки два сегменти валютного ринку — міжбанківський ринок і ринок продажу готівки. Робота УМВБ із березня 1999 р. тимчасово припинена. Це пов'язано з системою посилення державного регулювання валютного ринку і заборонаю спекулятивних операцій банкам.

З практики відомо, що чим більше сегментів ринку існує в державі при нестабільному курсі, тим більше є передумов для проведення валютних спекуляцій. Паралельна робота біржового

та міжбанківського ринку в 1997—1998 рр. і досить ліберальна валютна політика під час валютних криз призводили до великих курсових провалів. На УМВБ банки купували валюту в Національного банку, а потім на міжбанківському ринку її продавали за іншим курсом, що призводило до постійної девальвації валюти. Але на той час НБУ мав достатню кількість валютних резервів – на початок 1998 р. вони дорівнювали 2,7 млрд дол. – і це дало змогу йому стабілізувати ситуацію на ринку.

Після фінансової кризи (серпень 1998 р.) ситуація дещо змінилася. «Втеча» капіталу з фінансового ринку України і втрата резервів НБУ спричинили тимчасове припинення роботи міжбанківського ринку і цілу низку обмежень при операціях з купівлі-продажу валюти. Операції з валютою здійснювались тільки на валютних біржах. Однак Міжнародний валютний фонд, який є головним кредитором України, вважав, що курсоутворення на біржовому ринку не є ринковим.

У зв'язку з цим НБУ переглянув практично всю систему валютного регулювання ринку. Суттєвих змін зазнала структура ринку та політика курсоутворення гривні. Починаючи з 2000 р. НБУ проголосив політику плаваючого курсу, під яку було сформовано нині діючу структуру валютного ринку і систему здійснення валютних операцій.

Відсутність резервів і необхідність стабілізації національної грошової одиниці примусили НБУ вдатися до жорсткого обмеження купівлі валюти комерційними банками на міжбанківському ринку і заборони проведення спекулятивних операцій. Наприкінці 1999 р. НБУ впровадив нові правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України, якими ще більше обмежив роботу комерційних банків на цьому ринку. Згідно з новими правилами торгівлі валютою банки можуть проводити операції з купівлі-продажу іноземної валюти першої групи «Класифікатора іноземних валют Національного банку України» протягом Торговельної сесії, яка триває не більше двох годин на день, виставляючи при цьому заявки або тільки на купівлю, або тільки на продаж валюти.

З часом банки пристосувалися до такої системи торгівлі валютою. Ліва частина торгівлі іноземною валютою зосереджується зараз у руках 10—15 найпотужніших банків, між

якими склалися достатньо стійкі фінансові відносини. У цих банках концентрується переважна частина операцій, пов'язаних з обслуговуванням зовнішньоекономічних зв'язків і внутрішнього валютного обороту, деякі з них є уповноваженими банками щодо обслуговування операцій нерезидентів на українському ринку.

Ефективна діяльність валютного ринку багато в чому залежить від системи його регулювання. Світова практика функціонування ринків знає два методи валютного регулювання – ринковий і державний. Ці методи доповнюють один одного, однак співвідношення між ними постійно змінюється залежно від конкретної економічної ситуації.

Ринкове регулювання валютного ринку діє на основі закону вартості і закону попиту і пропозиції і застосовується в умовах економічної стабільності. При цьому також має місце і державне регулювання, оскільки валютні відносини відчутно впливають на внутрішній економічний розвиток.

В умовах кризових ситуацій посилюється державне валютне регулювання (регламентація державою поведінки суб'єктів валютного ринку), тоді як ринковому відводиться другорядна роль. Проблеми у фінансовій сфері України (великі зовнішні та внутрішні борги, відсутність валютних резервів та інвестицій) призвели до посилення державного регулювання валютного ринку і практичної відсутності ринкового регулювання.

Валютне регулювання в Україні здійснюється на основі Декрету Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання та валютного контролю», який набув чинності в лютому 1993 р. і діє й нині. Закон про регулювання валютного ринку (станом на кінець 2000 р.) ще не прийнятий, хоч проект його передано до Верховної Ради і він чекає свого обговорення.

Декрет установлює режим здійснення валютних операцій на території України, визначає загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших кредитно-фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства.

Згідно з Декретом суб'єкти валютних відносин поділяються на резидентів і нерезидентів. До резидентів відносять фізичні та

юридичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі й такі, що тимчасово перебувають за кордоном. Нерезидентами вважаються фізичні та юридичні особи, які не мають українського громадянства і їхнє постійне місце проживання знаходиться за кордоном. До резидентів і нерезидентів також належать дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва країн.

Резиденти і нерезиденти мають право бути власниками валютних цінностей, що перебувають на території України. Резиденти мають право бути власниками також валютних цінностей, що розміщені за межами України, крім випадків, передбачених законодавчими актами України.

Резиденти і нерезиденти мають право здійснювати валютні операції з урахуванням обмежень, установлених цим Декретом, та іншими актами валютного законодавства України.

Загальне керівництво валютною політикою здійснюють Президент України та Верховна Рада, які приймають законодавчі акти у сфері валютної політики, забезпечують їх дотримання, розподіляють повноваження і функції з управління валютною сферою всередині країни. Головною виконуючою установою валютного регулювання є Національний банк України, який:

- здійснює валютну політику виходячи з принципів загальної економічної політики України;
- складає разом з Кабінетом Міністрів України платіжний баланс держави;
- контролює дотримання затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України;
- визначає в разі необхідності ліміти заборгованості в іноземній валюті уповноважених банків нерезидентам;
- видає в межах, передбачених цим Декретом, обов'язкові для виконання нормативні акти щодо здійснення операцій на валютному ринку України;
- нагромаджує, зберігає і використовує резерви валютних цінностей для здійснення державної валютної політики;
- видає ліцензії на здійснення валютних операцій і приймає рішення про їх скасування;
- установлює способи визначення і використання валютних (обмінних) курсів іноземних валют, виражених у валюті України,

курсів валютних цінностей, виражених в іноземній валюті або в розрахункових (клірингових) одиницях;

- забезпечує публікацію банківських звітів про власні операції та операції уповноважених банків.

Конкретними виконавцями валютного регулювання є комерційні банки. Вони проводять валютні операції відповідно до ліцензії, яку отримують від НБУ, здійснюють контроль за дотриманням клієнтами валютного законодавства і поданням звітності про укладення валютних угод.

Контроль за правомірністю діяльності уповноважених банків здійснює Національний банк України. Він стежить за виконанням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених Декретом до компетенції інших державних органів, а також забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю згідно з Декретом та іншими актами валютного законодавства України.

Крім НБУ, у межах своєї компетенції органами валютного контролю є:

- Державна податкова інспекція України, яка здійснює фінансовий контроль за валютними операціями, що провадяться резидентами і нерезидентами на території України;

- Міністерство зв'язку, що контролює додержання правил поштових переказів і пересилання валютних цінностей через митний кордон України;

- Державний митний комітет України, що здійснює контроль за додержанням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України.

Валютне регулювання буває прямим і непрямим. Пряме валютне регулювання полягає в корекції поведінки суб'єктів ринку через застосування обмежувальних законодавчих актів і втручання органів виконавчої влади. Непряме валютне регулювання полягає у використанні економічних, зокрема валютно-кредитних, методів впливу на поведінку економічних агентів ринку.

Сьогодні в Україні поєднується пряме і непряме валютне регулювання ринку. Поряд з правилами роботи міжбанківського валютного ринку, які передбачають пряме обмеження діяльності банків з боку НБУ, використовуються ще й інструменти грошово-кредитної політики. За допомогою облікової ставки Національного банку і нормативів резервування коштів комерційних банків НБУ

регулює обсяги грошової маси на ринку, які мають безпосередній вплив на попит і пропозицію валюти.

Валютне регулювання є засобом реалізації валютної політики, яка являє собою сукупність заходів у сфері валютних відносин відповідно до стратегічних цілей держави. В Україні валютна політика спрямована на забезпечення сталості економічного зростання, стримування темпів інфляції, підтримання рівноваги платіжного балансу.

1.2 Види валютних операцій банків, їх ризикованість

Міжнародні розрахунки тісно переплітаються з валютними операціями комерційних банків. Валютні операції являють собою операції обміну однієї національної валюти на іншу через купівлю-продаж на валютних ринках.

Валютні операції поділяються на поточні конверсійні операції з негайною поставкою валюти та поточні депозитно-кредитні операції, а також строкові операції, поставка валюти за якими відбудеться в майбутньому. Поточні конверсійні операції, а також поточні депозитно-кредитні операції становлять основну частку валютних операцій. На них на світових ринках припадає майже 90 % обороту ринку.

Поточні операції з негайною поставкою валюти називаються ще операціями «спот» (spot). Їх сутність полягає в купівлі-продажу валюти на умовах її поставки банками-контрагентами на другий робочий день з дня укладення угоди за курсом, зафіксованим у момент її укладення. При цьому враховуються робочі дні в країнах валют, з якими укладаються угоди, тобто якщо наступний день за датою угоди є неробочим для однієї валюти, термін поставки валют збільшується на один день. Наприклад, для угод, укладених у четвер, термін поставки валюти – понеділок, у п'ятницю – вівторок.

За угодами спот поставка валюти здійснюється на рахунки, які вказані банками-отримувачами. Дводенний термін переказування валют за укладеною угодою раніше обумовлювався труднощами здійснення його в коротший термін. Однак значне поширення засобів зв'язку (СВІФТ), систем електронних міжбанківських переказів (ЧПС у США, ЧАПС у Лондоні, СЕП в Україні), комп'ютерної обробки операцій дає змогу сьогодні значно прискорити переказування валюти. Про це свідчить поява таких операцій, як

розміщення одноденних депозитів (overnight – розрахунки «сьогодні на сьогодні»), або валютних операцій з розрахунками today («сьогодні на сьогодні»), tomorrow («сьогодні на завтра»).

Разом з тим традиційно базовою валютною операцією є угода спот, а базовим курсом – курс спот. Саме на базі курсів спот розраховуються інші курси угод на валютному ринку – крос-курси, курси форвардних і ф'ючерських угод.

Валютні операції з негайною поставкою є наймобільнішим елементом валютної позиції і містять у собі відповідний ризик. Зміна курсу може зумовити або великі прибутки, або великі збитки. Для запобігання ризикам валютні дилери проводять економічний і технічний аналіз руху курсу. У результаті аналізу вони віддають перевагу «довгій» (купівля валюти) або «короткій» (продаж валюти) позиціям для конкретної валюти, щодо якої вони укладають угоду. При появі нових повідомлень протягом дня оцінка тенденцій валютного ринку дилерами та напрямки валютних операцій можуть неодноразово змінюватись.

Укладаючи валютні угоди з негайною поставкою, банки дають доручення про переказування проданої валюти і на використання придбаної валюти, не очікуючи отримання письмового підтвердження про купівлю або продаж від контрагента. При великих оборотах валюти банки вимагають від клієнтів перераховувати на свої рахунки відповідні кошти (заставу), щоб запобігти ризикам неплатежу.

За допомогою операцій спот банки забезпечують потреби своїх клієнтів в іноземній валюті, переливання капіталів, у тому числі «гарячих» коштів, з однієї валюти в іншу, здійснюють арбітражні та спекулятивні операції.

Крім ризику валютних позицій, для банку існує ще ризик непереказу покриття у зв'язку з коливаннями курсів на валютних ринках. Різниця в часі роботи регіональних і міжнародних валютних ринків веде до того, що зазвичай банк переказує продану валюту до отримання інформації про зарахування на його рахунок суми придбаної валюти. У зв'язку з цим банки встановлюють для своїх клієнтів ліміти незавершених операцій, тобто загальну суму валютних угод, за якими ще не надійшла інформація про переказ валюти. Використання електронних засобів інформації і комунікацій зводить до мінімуму розрив між

зарахуванням на рахунок банку коштів та отриманням ним інформації про це. Банки можуть отримувати інформацію з комп'ютера кореспондента, у якого відкриті їхні рахунки, і навіть у разі несприятливої різниці в часі будуть мати інформацію про всі суми, що надійшли, вранці наступного дня. Це, однак, передбачає наявність суттєвих операційних витрат. Тому тільки великі банки можуть ефективно забезпечити значні обсяги операцій на валютних ринках.

Для страхування ризиків курсових коливань на ринку з'явилися нові інструменти – строкові валютні операції. Строкові валютні операції (форварди, ф'ючерси, опціони) – це угоди, при яких сторони домовляються про поставку обумовленої суми іноземної валюти в майбутньому за курсом, зафіксованим у момент їх укладення.

Сьогодні строкові валютні операції досить популярні, оскільки вони дають змогу не тільки страхувати ризики, а й ще мати великі прибутки на торгівлі валютними контрактами. Укладення валютних строкових угод відбувається на спеціалізованих біржах у великих міжнародних фінансових центрах, таких як Лондон (Лондонська біржа фінансових ф'ючерсів – LIFFE), Чикаго (Чиказька біржа опціонів – CBOE), Нью-Йорк (Нью-Йоркська ф'ючерсна біржа – NYFE).

Курс валют за строковими угодами відрізняється від курсу за операціями спот. Хоча, як правило, напрямок динаміки курсів за поточними і строковими угодами збігається, це не виключає відповідної автономності зміни курсів за строковими угодами, особливо в періоди криз або спекуляцій з валютами. Різниця між курсами становить відповідну величину, що називається дисконт чи премія. Детально це питання розглядатиметься в наступних темах.

Курс валют за строковими угодами розраховується на базі курсу спот і відсоткових ставок за депозитними вкладками в країнах відповідних валют. Вплив відсоткових ставок на курс строкових операцій пов'язаний з тим, що для купівлі валюти в майбутньому необхідно буде взяти позику або зняти з депозиту, сплативши при цьому відсоток за кредит або втративши його за вкладом. Водночас розміщення придбаної валюти на депозит приносить відсоток.

Строкові операції поділяються на форвардні, ф'ючерсні та опціонні. Форвардні операції – це угоди між двома контрагентами про майбутню поставку валюти за раніше обумовленим курсом, які укладаються поза біржею. Форвардні угоди є твердими та обов'язковими для виконання, на відміну від ф'ючерсів та опціонів. Форвардна угода звичайно укладається з метою здійснення реального продажу або купівлі валюти і застосовується для страхування ризику зміни курсу валют. Разом з цим форвардні операції можуть використовуватись і для проведення валютних спекуляцій на курсовій різниці. Теоретично не існує гарантій виконання форвардної угоди, тому в практиці страхування ризиків використовуються ф'ючерсні валютні операції.

Ф'ючерсні операції — це угоди з купівлі-продажу валют у майбутньому між двома сторонами за раніше обумовленим курсом, які укладаються на біржових ринках. Особливістю ф'ючерсних угод є те, що вони стандартизовані і поставки валюти відбуваються в строго визначені терміни. Поставка валюти за контрактом повинна здійснюватись через рахункову палату біржі, яка гарантує виконання зобов'язань за угодами всіма сторонами. Але, як правило, реальна поставка валюти за ф'ючерсними угодами не відбувається.

Мета проведення ф'ючерсних операцій полягає: по-перше, у страхуванні ризиків від несприятливих змін валютних курсів; по-друге, у проведенні спекулятивних операцій. Спекулянт відкриває валютні позиції на великі суми під незначне забезпечення (маржу). Чим сильніше коливаються курси валют, які лежать в основі контрактів, тим більший обсяг попиту на ці угоди з боку хеджерів і тим вища ціна контракту.

Опціонні операції — це угоди, що дають право (але не зобов'язання) одному учаснику угоди купити або продати відповідну кількість іноземної валюти за фіксованим курсом протягом визначеного часу, тоді як другий учасник за грошову премію зобов'язується за необхідності забезпечити реалізацію цього права, будучи готовим продати або купити іноземну валюту за відповідною договірною ціною.

Опціонні контракти так само, як і ф'ючерсні, є стандартизованими і здійснюються через біржу, хоча є також випадки позабіржової торгівлі. Опціонні угоди укладаються для страхування ризиків і проведення спекуляцій. Але якщо при

укладенні ф'ючерсної угоди і зміні тенденцій ринку власник контракту може втратити всі кошти, то при опціонній торгівлі власник втрачає тільки премію. Тенденції світових валютних ринків свідчать про стрімке зростання обсягів саме опціонних операцій.

Різновидом валютних операцій, які поєднують поточні і строкові операції, є угоди своп (swap). Своп — це валютна операція, яка поєднує купівлю-продаж двох валют на умовах негайної поставки з одночасною контругодою на відповідний термін з тими самими валютами. При цьому домовляються про зустрічні платежі два партнери (банки). За операціями своп поточна операція здійснюється за курсом спот, який у зустрічній угоді (строковій) коригується з урахуванням премії або дисконту, залежно від руху валютного курсу. При цьому клієнт має економію на маржі — різниці між курсами продавця і покупця за поточною угодою. Операції своп вигідні для банків: вони не створюють відкритої позиції (купівля покривається продажем), тимчасово забезпечують необхідною валютою без ризику, який пов'язаний зі зміною її курсу. Операції своп використовуються:

- для здійснення комерційних угод, які дають змогу уникнути збитків при конвертації валют;
- придбання банком необхідної валюти без ризику (на основі покриття контругодою) для забезпечення міжнародних розрахунків, диверсифікації валютних резервів;
- взаємного міжбанківського кредитування у двох валютах.

Детальніше механізми виконання окремих видів валютних операцій буде розглянуто в наступних темах.

1.3 Інформаційне забезпечення операцій на валютних ринках

Для здійснення валютних операцій у комерційних банках створюються підрозділи — дилінгові центри, які оснащені спеціальною технікою з метою швидкого укладення угод (у реальному часі): телефонами, інформаційною і дилінговою апаратурою відомих фірм Рейтер, Телерейт, Блумберг, комп'ютерами, факсами тощо. Спеціалісти, які працюють у таких центрах, називаються валютними дилерами.

Найбільшу перевагу при укладенні угод валютні дилери віддають програмному забезпеченню агентства Рейтерс (REUTERS). Це пов'язано з тим, що інформаційне та дилінгове обладнання Рейтер-2000, яке ґрунтується на базі сучасних персональних комп'ютерів, об'єднаних у глобальну світову мережу користувачів, є сьогодні найбільш надійним засобом укладення угод. Агентство Рейтер оснащує робоче місце дилера комп'ютером з двома моніторами і загальною клавіатурою, принтером і комп'ютерною мишкою.

Програмне забезпечення агентства Рейтер має кілька продуктів, які мають велику популярність. Перший продукт — це Рейтер Гроші 2000 (Reuter Money 2000). На базі програмного забезпечення Windows він надає інформацію 5000 передплатників з 3000 установ у 85 країнах світу в режимі «реального часу» про курси 125 валют світу, відсоткові ставки, форвардні пункти, ціни ф'ючерсних та опціонних контрактів, основні новини економічного та політичного життя в окремих країнах. Продукт Рейтер-2000 дає змогу будувати різні графіки і проводити технічний аналіз.

Дилери самостійно розміщують необхідну їм для постійного моніторингу інформацію в спеціальних «вікнах» комп'ютерної програми, які відкриває для них агентство Рейтерс. Інформація надходить по каналах агентства з двох джерел.

1 Від контриб'ютерів (вкладників) системи, які мають право вводити свою інформацію на спеціальні сторінки. Наприклад, інформація про котирування валютних курсів щосекунди змінюється завдяки введенню банками своїх значень курсів. Постійна зміна котирування банками-контриб'юторами дає уявлення про рух валютних курсів і слугує основою побудови графіків при технічному аналізі. Подібним чином заноситься інформація про зміну відсоткових ставок, форвардних пунктів, цін на золото, метали тощо.

У спеціальному «вікні» агентства, яке має код UAH=, можна побачити котирування гривні відносно долара, які вводять комерційні банки, що мають обладнання агентства Рейтер. Вартість програмного продукту Рейтер-2000 досить висока, тому з 169 українських банків системою Рейтер у 2000 р. користувався лише 61 банк.

2 Від кореспондентів агентства, які готують інформацію про події економічного, політичного життя у вигляді маленьких повідомлень, які з'являються на екрані в хронологічній послідовності під короткими заголовками. Зміст будь-якої виведеної у «вікно» інформації може бути роздрукований на спеціальному принтері. Іншим продуктом агентства є Рейтер Дилінг 2000 (Reuter Dealing 2000), який дає змогу укладати угоди і вести переговори в режимі двостороннього телексового зв'язку з 3800 банками і компаніями у 84 країнах. Кожний банк-передплатник дилінгової системи має один або кілька чотирилітерні коди, які дають змогу з'єднатися з ним з будь-якого дилінгового місця другого банку протягом однієї-двох секунд, наприклад:

- MRYJ — Банк Мрія, Київ;
- KING — ING Barings, Голландія;
- VABN — Ва-Банк, Київ.

Дилінгова апаратура для користувачів кодом установлюється на виділену телефонну лінію. Залежно від розміру банку він може мати від одного до кількох дилінгових кодів, кожний з яких належить до відповідної спеціалізації дилерів: окремі коди для конверсійних операцій, депозитних, кредитних тощо.

Користувач системи Рейтер Дилінг 2000 зі своєї робочої станції може зв'язатися з іншими дилерами, які підключені до цієї системи. Переговори з іншими трейдерами відображуються на екранах комп'ютерів. Робоча станція Дилінг 2000 дає змогу отримувати доступ до новин та інформації агентства Рейтер, а також користуватися іншими можливостями інтелектуального терміналу. До них відносять:

- меню підказки: під час діалогу система Дилінг 2000 відображує на екрані список, з якого можна вибрати слова або фрази. Щоб вибрати необхідну фразу, достатньо натиснути лише на одну клавішу;

- автоматичне форматування тексту системи автоматично відбирає всю необхідну інформацію і створює тикет, який використовується для укладення угоди;

- можливості редагування: перед надрукуванням або відправленням тикету в бек-офісі (back-office) можна в інтерактивному режимі доповнювати туди будь-яку інформацію;

- перегляд переговорів: усі деталі переговорів записуються. У разі необхідності є можливість переглянути записи, які упорядковані за валютою, типом угоди або контрагентами;

- багатоадресні переговори: система дає можливість одночасно звертатися відразу до чотирьох абонентів;

- знімок угоди: за допомогою системи Дилінг 2000 користувач має можливість отримати інформацію про деталі усіх угод, які укладені по телефону, телексу або при посередництві брокера.

Сьогодні багато українських банків підписалося на новий програмний продукт — Рейтер Дилінг 3000, який являє собою нове покоління торговельних систем Рейтер і вміщує всі переваги Дилінгу 2000 з розширеними новими функціональними можливостями. До них належать:

- збільшення торговельних переговорів до 26, які одночасно можна проводити з однієї робочої станції;

- отримання прямо на торговельну станцію Дилінг 3000 директ (Dealing 3000 Direct) інформації і новин грошового ринку (Money 2000 & News):

- можливість працювати в середовищі Віндоус NT (Windows NT) з використанням Екселя (Excel) для розрахунків цін, використовуючи оперативну інформацію про зміни цін з програми Money 2000;

- внесення котирувань і цін у мережу Рейтер прямо з торговельного місця.

Новий екран Дилінг 3000 також має низку нових функціональних можливостей, що дає змогу працювати з більшою кількістю завдань, більш ефективно використовувати екран і не пропустити важливої інформації. Крім того, він має ще такі переваги:

- гнучкий інтерфейс допомагає налагоджувати вікна екрана так, як це найбільш зручно користувачеві;

- дилер може зняти розділ «Огляд» (Review) або вибрати екран без узагальнюючого поля попереднього тикету, щоб залишити більше місця для інших вікон;

- можливість зміни кольорів і розміру шрифтів дає змогу виділити найбільш значущі поля на екрані і сконцентрувати увагу на важливих моментах;

- користувач дістає можливість працювати з двома незалежними екранами і за допомогою табуляції швидко може переключатися з одного екрана на інший.

У найближчій перспективі Дилінг 3000 зможе співпрацювати з внутрішнім корпоративним Інтернетом через підключення до нього прямо з робочого місця користувача. Цей програмний продукт має всі коди Дилінгу 2000 і це дає змогу швидко навчитись з ним працювати.

Іншою інформаційною системою, яка конкурує з Рейтером, є служба агентства «Доу Джонс Телерейт» (Dow Jones Telerate). Вона також надає економічну інформацію про міжнародні ринки, а саме котирування валют, відсоткові ставки, форвардні пункти, ціни валютних ф'ючерсів тощо.

Найбільший інтерес для дилерів, які проводять арбітражні операції, становить послуга Доу Джонс Телетрак (Teletrack). Вона дає змогу будувати графіки і проводити доволі глибокий технічний аналіз.

Високий попит на ринку інформаційних послуг має система агентства «Блумберг» (Bloomberg). Вона пропонує користувачам цілий комплекс інформаційних послуг, який включає економічні та політичні новини, дані про валютні курси, відсоткові ставки, строкові інструменти тощо, а також достатньо потужний аналітичний апарат. Технічно «Блумберг» складається з двох моніторів, а також оригінальної клавіатури, у яку вмонтовано динамік.

Обладнання системи «Блумберг» дає змогу дилерам не тільки відстежувати поточний стан валютних ринків, а й аналізувати складні тенденції, створювати інвестиційні портфелі з підрахуванням дохідності, будувати графіки та проводити їхній аналіз. Крім того, на екрані терміналу «Блумберг» дилер може вивести телевізійні програми фінансових новин.

ТЕМА 2. Конверсійні операції банку на валютному спот-ринку

План

2.1 Сутність, види та цілі конверсійних операцій.

2.2 Валютні операції на умовах спот.

2.3 Котирування валют. Курси покупця і продавця.

2.1 Сутність, види та цілі конверсійних операцій

Конверсійні операції — це угоди агентів валютного ринку з купівлі-продажу (конверсії) певних сум грошей однієї країни за валюту іншої країни за погодженим курсом на певну дату. Можна виділити кілька цілей конверсійних операцій:

- обмін валют при міжнародній торгівлі, здійсненні туризму, інвестицій;

- спекулятивні операції;
- хеджування валютних ризиків.

Купівля або продаж готівкової валюти в кіоску «Обміну валюти» — справжня конверсійна операція. Купуючи або продаючи готівковий долар, ви продаєте або купуєте готівкову гривню, отриману валюту ви використовуєте у своїх цілях — витрачаєте на свої потреби або використовуєте для накопичення.

Необхідність обміну однієї валюти на другу виникає також при міжнародній торгівлі, фінансових інвестиціях в економіку інших країн, міжнародному туризмі. Різні фінансові відносини усередині будь-якої країни вимагають розрахунків тільки в національній валюті. Цього насамперед вимагає економіка самої країни для захисту і забезпечення надійності її національної валюти. Наприклад, європейський торговець при купівлі цінних паперів американського емітента продаватиме євро і купуватиме американські долари, а потім уже за долари купуватиме цінні папери. При продажу цінних паперів європейський трейдер одержить долари США, які буде, у свою чергу, обмінювати на євро.

Одна з цілей конверсійних операцій в усьому світі — це одержання прибутку від зміни курсу валют, тобто звичайна спекуляція. Наприклад, долар США за день може змінитися відносно євро на кілька центів, якщо вгадати цей рух і зробити кілька конверсійних операцій, то можна одержати значний прибуток.

Валютний ринок — це сукупність усіх конверсійних операцій, розрахунки і надання в позичку іноземної валюти на певних умовах. Поточні конверсійні операції становлять основну

частину валютних операцій, в англійській мові вживається термін Foreign Exchange Operations, скорочено Forex або FX.

Конверсійні операції поділяються на дві групи:

- операції з негайною поставкою валюти або поточні конверсійні операції;

- термінові валютні конверсійні операції.

У свою чергу операції з негайною поставкою можуть поділятися на операції з датою валютування сьогодні (today або скорочено tod), завтра (tomorrow або скорочено tom) і датою валютування через два робочі банківські дні — операції на умовах спот (spot).

Термінові валютні операції поділяються на форварди, свопи, ф'ючерси, опціони, опціони на ф'ючерси, свопціони. Основою цих операцій є більш прості фінансові інструменти, на валютному ринку – це конверсійні операції на умовах спот. Учасниками ринку Forex насамперед є банки, що здійснюють основні операції за заявкою своїх клієнтів — експортерів та імпортерів, інвестиційних фондів, страхових компаній, хеджерів і спекулянтів. У комерційних банках акумулюються кошти клієнтів, якими вони можуть управляти, до того ж вони виконують операції й у своїх інтересах за рахунок власних коштів.

У ринку Forex також активно беруть участь валютні біржі, центральні банки. Останні управляють рівнем валютного курсу, виходячи на ринок із валютними резервами країни, тобто проводять інтервенції для підтримки валютної стратегії. Найбільший вплив на світовий валютний ринок мають центральні банки в США – Федеральна Резервна система (United States Federal Reserve), у Німеччині – Бундесбанк (Deutsche Bundesbank), у Японії – Банк Токіо (Bank of Tokyo) й у Великобританії – Банк Англії (Bank of England). В Україні найбільший вплив на курс національної валюти має Національний банк України (НБУ).

Крім банків, активну роль на ринку виконують брокерські компанії або брокерські дома. Вони є посередниками між величезною кількістю учасників ринку – комерційними банками, інвестиційними фондами, страховими компаніями, дилінговими центрами і приватними інвесторами.

Головними валютами ринку Forex є:

- SD (greenback) — долар США;

- GBP (cable) — англійський фунт стерлінгів;
- EUR — євро (міжнародна європейська валюта);
- CHF — швейцарський франк;
- JPY — японська єна;
- CAD — канадський долар;
- AUD — австралійський долар.

З січня 1999 р. в Європі введена єдина валюта — євро. Курси конвертації 11 європейських валют, які ввійшли до складу євро, жорстко прив'язані до курсу євро. Якщо, наприклад, необхідно було визначити поточний курс німецької марки до долара США, треба було взяти курс конвертації DEM до EUR 1,95583 і розділити на курс євро до долара США.

З 1 січня 1999 р. були оголошені такі курси конвертації валют до євро:

- німецька марка (DEM) — 1,95583;
- французький франк (FRF) — 6,55957;
- італійська ліра (ITL) — 1936,27;
- іспанська песета (ESP) — 166,386;
- португальський ескудо (PTE) — 200,482;
- фінська марка (FIM) — 5,94573;
- ірландський фунт (IEP) — 0,787564;
- бельгійський франк (BEF) — 40,3399;
- люксембурзький франк (LUF) — 40,3399;
- австрійський шилінг (ATS) — 13,7603;
- нідерландські гульдени (NLG) — 2,20371.

У січні 2001 р. в Європейський союз увійшла грецька драхма (GRD), курс якої до євро був зафіксований на рівні 340,75 драхм за 1 євро, а вже з 1 січня 2002 р. євро стало єдиним платіжним засобом в євросоні, всі інші валюти стали історією, й угоди з ними більше не укладаються.

2.2 Валютні операції на умовах спот

Для банків і їхніх клієнтів — міжнародних торговців, експортерів та імпортерів дуже важливо знати не тільки курс конвертації валют, а й дату, коли на їхній рахунок зарахують куплені валютні гроші. При великих грошових оборотах необхідно чітко контролювати свою ліквідність і платоспроможність.

Тому в банківській практиці важливого значення набуває «дата валютування» (value date) — дата виконання умов угоди, тобто фізичного переміщення коштів. Датою валютування даної валюти можуть бути тільки робочі дні, крім вихідних і святкових. У світовій практиці заведено проводити конверсійні операції між банками на другий робочий банківський день, тобто на умовах спот (spot). Умови розрахунків спот необхідні для контрагентів угоди для того, щоб протягом поточного і наступного днів зручно обробити необхідну документацію, оформити платіжні документи для виконання умов угоди.

Дата операції — це дата укладення угоди, коли продавець погоджується продати, а покупець придбати іноземну валюту. На цю дату операції відображаються в бухгалтерському обліку, також починається нарощування результату переоцінювання та інших доходів (видатків).

Наприклад, два банки в понеділок 05.02.2001 р. уклали угоду про конверсійну операцію на умовах спот. Тоді дата валютування припадає на середу 07.02.2001 р. При здійсненні угоди в четвер 09.02.2001 р. дата валютування вже буде в понеділок 13.02.2001 р. Дні 05.02.01 та 09.02.01 вважаються датами укладення угоди.

Усі головні валюти торгуються на умовах спот. Але так само існує практика проведення конверсійних операцій із датою валютування до споту — «сьогодні» (today) і «завтра» (tomorrow). Це може бути пов'язано з інтересами клієнтів або з особливостями торгівлі національними валютами різних країн. Наприклад, основні торги по українській гривні (UAH) або російському рублю (RUR) до американського долара проводяться з датою валютування «сьогодні». Пояснюється це тим, що і в Україні, і в Росії банки встигають підготувати всі платіжні документи і розрахуватися національною валютою в день укладення угоди, а розрахунки в доларах США американські банки починають проводити тоді, коли в Європі вже вечір, тобто є реальний час для контрагентів підготувати необхідні документи і відправити валюту.

Конверсійні операції з євро (EUR), англійським фунтом стерлінгів (GBP), швейцарським франком (CHF) до гривні українські банки звичайно проводять із датою валютування

«завтра» (tom), оскільки європейські банки починають працювати практично одночасно з українськими банками і їм потрібен час для опрацювання платіжних документів.

Для поточної конверсії долара в канадські долари (USD/CAD) дата валютування буде завтрашнім днем, що обумовлено територіальною близькістю США і Канади.

Іноді на валютному ринку виникають відхилення від прийнятих правил визначення дати спот з різних причин. Це — святкові дні в країні однієї з валют, технічні моменти, коли неможливо розрахуватися в певний день. Тоді банки визначають дату спот на перший робочий день, котрий є реальним розрахунковим днем для даної пари валют. Також бувають ситуації, коли банки не можуть провести конверсійну операцію один з одним на одну дату валютування (немає прямих відкритих кредитних ліній). Тоді угоду проводять із рознесеними датами валютування (split value date). Наприклад, банк ААА продав швейцарські франки банку УУУ за німецькі марки, але в нього немає на банк УУУ кредитної лінії, тобто банк ААА ризикує тим, що, відправивши швейцарські франки, він не отримує німецьких марок. Тому сторони домовляються, що банк УУУ розрахується німецькими марками на умові спот, а банк ААА — швейцарськими франками з датою валютування спот плюс один день.

2.3 Котирування валют. Курси покупця і продавця

Валютний курс — це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни. Ціни на вільному міжнародному валютному ринку визначаються виходячи з попиту і пропозиції на певну валюту, у країнах з обмеженим ступенем конвертації ціна національної валюти встановлюється центральним банком.

Поточним конверсійним операціям відповідає обмінний курс спот. Курси валют на спот ринку є базовими для розрахунку курсу всіх термінових угод — форвардів, свопів, ф'ючерсів, опціонів. Цей курс — основа основ, тому що при зміні курсу спот змінюється котирування угод із деривативами.

На екранах моніторів при укладенні угод по телефону дилери звичайно вказують дві валюти: базову валюту і валюту котирування:

- USD = 106,53 JPY або USD/JPY = 106,53;
- 1 EUR = 0,9567 USD або EUR/USD = 0,9567;
- 1 CHF = 0,8935 CAD або CHF/CAD = 0,8935.

Ліва частина котирування — це базова валюта (USD, EUR, CHF), права частина — валюта котирування (JPY, USD, CAD). Курси валют установлюють до базової валюти, тобто яка кількість валюти котирування відповідає одиниці базової валюти. При здійсненні угоди дуже важливо визначити, з якою валютою ви працюєте — з базовою чи з валютою котирування. Якщо ви говорите, що купуєте USD/JPY, то це означає, що ви купуєте долари США і продаєте японську єну (долар США — базова валюта). Коли в новинах передають, що почав дорожчати GBP/JPY, то всі знають, що англійський фунт стерлінгів подорожчав відносно японської єни. Якщо ж ви хочете укласти угоду в сумі валюти котирування, то необхідно в переговорах це вказувати.

У більшості країн курси іноземних валют виражаються в національній валюті. Пряме котирування визначає певну кількість національної валюти за одиницю іноземної. Так склалося історично, що практично всі валюти прирівнюються до американського долара: певна кількість національної валюти за один долар США. У вигляді прямого котирування офіційно встановлюються курси більшості валют світу — USD/CHF, USD/DEM, USD/ITL, USD/JPY тощо. Котирування «USD/DEM 2,0156» означає, що 1 дол. США дорівнює 2,0156 німецької марки (1 USD = 2,0156 DEM). На ринку Forex курси основних валют розглядають як котирування валют до долара США, тобто долар США є базовою валютою практично для всіх валют. Це свідчить про роль американської валюти як загально визнаної і найпривабливішої розрахункової одиниці, використовуваної у міжнародній торгівлі.

Непряме (зворотне) котирування визначає певну кількість іноземної валюти за одиницю національної валюти. При використанні непрямого котирування курс долара до швейцарського франка буде таким: CHF/USD = 0,5898 з округленням до четвертого знака після коми: Непряме котирування = 1 / Пряме котирування.

У непрямому котируванні долар є валютою котирування, а інша валюта (у нашому прикладі це CHF) — базою котирування. Курс низки валют офіційно встановлюються до долара США у вигляді непрямого котирування. Це курс долара до європейської валютної одиниці євро, англійського фунта стерлінгів, а також до грошових одиниць країн, колишніх колоній Великобританії - EUR/USD, GBP/USD, AUD/USD, NZD/USD, IEP/USD і ряд інших.

Розглянемо ще приклад. Банк XXX ставить котирування банку YYY на 1 млн швейцарських франків: «USD/CHF=1,6545/55» (звичайно під час запису сторони offer велику фігуру вже не вказують, тому що вона змінюється не так швидко, як пункти). Котирування пряме – долар США є базовою валютою, швейцарський франк – валютою котирування. Банк YYY є маркет-тейкером, він запитує курс, тому він може купити 1 млн швейцарських франків у банку XXX тільки за курсом 1,6545, а продати швейцарський франк за курсом 1,6555. Банк XXX – маркет-мейкер, він диктує свої умови, базову валюту (долар США) він купує зі сторони bid — 1,6545, а продає зі сторони offer – 1,6555.

Різниця між правою і лівою сторонами котирування називається спредом (spread). Спред є прибутком банку маркет-мейкера від проведених операцій із клієнтами або іншими банками. Спред може розглядатися як «плата за послуги», маркет-мейкер купує завжди дешевше, а продає дорожче. Наприклад, якщо банк ставить котирування «1,9567/75», то спред становить 8 пунктів.

На розмір спреду впливає кілька причин:

- Статус контрагента і характер відносин між контрагентами. Розмір спреду більший для клієнтів банку, ніж для інших банків на міжбанківському ринку. Якщо між банками-контрагентами протягом ряду років склалися стійкі позитивні відносини, відсутні випадки невиконання умов угод і дилери банків добре знають один одного, то розмір спреду більш вузький;

- Ринкова кон'юнктура. В умовах, коли курс швидко змінюється, розмір спреду звичайно більший. Наприклад, в умовах різкої зміни курсу долара на міжнародних ринках багато банків буде котирувати за угодами не менше 10 пунктів, а не 3-5, як звичайно;

- Котирувана валюта і ліквідність ринку. Розмір спреда більший при котируванні банком рідкісних, «екзотичних» валют або за угодами на менш ліквідному ринку;

- Сума угоди. Чим більша сума угоди, тим менший спред, тому що маркет-мейкеру вигідно робити угоди з великими сумами — у нього більший прибуток, а витрати ті самі. Тому для залучення клієнтів при угодах на великі суми маркет-майкер котирує меншим спредом. Наприклад, банк ААА — маркет-мейкер на ринку GBP/CHF, і до нього з проханням здійснити котирування звернулися два банки — банк ВВВ із сумою 20 000 000 GBP і банк ССС із сумою 200 000 GBP. Звичайно банку ААА більш вигідно здійснити операцію з банком ВВВ, тому він поставить курс із спредом у 2—3 пункти (з урахуванням своїх інтересів), і водночас запропонує банку ССС котирування зі спредом 5—7 пунктів.

ТЕМА 3. Валютні операції на строковому ринку

План

3.1 Види строкових угод на валютному ринку.

3.2 Арбітражні валютні операції.

3.1 Види строкових угод на валютному ринку

Строкові контракти – це різновид валютних угод, що пов’язані з виконанням певних дій протягом визначеного періоду часу або у визначений момент у майбутньому. Строкові контракти визначаються своїми специфікаціями – юридичними документами, у яких обумовлюється обсяг базового активу в одному контракті, термін виконання, валюта розрахунку, спосіб виконання та інші характеристики.

Основною причиною появи та розвитку ринку строкових угод було бажання виробників і покупців продукції зменшити вплив небажаних цінових змін на результати проведення майбутніх операцій з купівлі-продажу цієї продукції на ринку. Ринок строкових угод став одним із механізмів страхування від ризиків цінових змін на реальному ринку.

Таке страхування від можливої несприятливої зміни цін на актив на реальному ринку за допомогою проведення операцій на ринку строкових угод називають хеджуванням.

До строкових валютних операцій належать:

- форвардні операції;
- ф'ючерсні операції;
- опціони;
- свопи.

Всі вони пов'язані з купівлею-продажем певного активу у визначений момент у майбутньому за наперед обумовленою ціною. Ця ціна має назву форвардної ціни.

Форвардні операції – це угоди між двома сторонами щодо обміну визначеної кількості валюти (акцій, облігацій, товару) за заздалегідь узгодженим курсом, які укладаються сьогодні, але дата валютування відкладена на певний строк у майбутньому. Форвардні угоди укладаються поза біржею і є обов'язковими до виконання для обох сторін. В умовах форвардного контракту можуть передбачатись штрафні санкції за його невиконання. Форварди укладаються з метою реальної поставки відповідного активу для страхування від можливих несприятливих цінових змін на даний актив. Форвардний курс, зафіксований у контракті, має забезпечити продавцю валюти певний прибуток. Розраховується форвардний курс за такою формулою:

$$\Phi = \Phi_T + M,$$

де Φ – форвардний курс;

Φ_T – теоретичний форвардний курс;

M – маржа.

Теоретичний форвардний курс визначається так:

$$\Phi_T = K_c * (1 + (r - r_v) t / T),$$

де K_c – курс продажу валюти на момент укладання контракту;

t - термін поставки валюти;

r – ставка в річних по залученню національної валюти;

r_v – ставка в річних по інвестуванню іноземної валюти;

T – часова база.

Форвардний контракт здійснюється на таких умовах:

- валютний курс фіксується на момент укладення форвардної угоди;

- реальна передача валюти здійснюється через певний обумовлений проміжок часу.

Основне призначення форвардних валютних угод – забезпечити надійне страхування майбутніх платежів або надходжень за зовнішньо торговельними контрактами.

Валютні ф'ючерси – контракт на купівлю-продаж валюти в майбутньому, за яким продавець приймає зобов'язання продати, а покупець – купити певну кількість валюти за встановленим у вказаний термін курсом. Здійснення валютних ф'ючерсів відбувається тільки на біржовому ринку, що значно підвищує їх надійність і рівень страхування валютних ризиків.

Ф'ючерсна угода є законною угодою між покупцем (продавцем) і біржою або її кліринговою палатою. Дату виконання умов угоди називають датою поставки, а ціну базового активу – ціною поставки.

Стандартні терміни виконання ф'ючерсних угод на біржах – березень, червень, вересень і грудень. Тривалість ф'ючерсного контракту теж стандартизована: 3, 6, 9, 12 місяців. На відміну від форвардних угод, ф'ючерсні контракти, як правило, завершуються не фізичною передачею купленої чи проданої валюти, а ліквідацією довгої позиції до настання строку передачі валюти. За статистикою лише 2 % ф'ючерсних контрактів завершується реальною поставкою валюти.

Опціон – один з видів строкових угод, які можуть укладатись як на біржовому, так і на позабіржовому ринках. Залежно від прав, що надають власнику опціону, їх поділяють на опціони PUT (на продаж) та опціони CALL (на купівлю).

Опціон PUT (на продаж) – дає власнику (покупцю) опціону право на продаж через визначений час за наперед обумовленою ціною певного виду фінансового активу. Продавець опціону PUT зобов'язаний купити такий актив у покупця опціону.

Опціон CALL (на купівлю) – дає власнику право на купівлю через визначений час за встановленою ціною певного активу, який йому зобов'язаний продати продавець опціону.

У той час, коли форвардні та ф'ючерсні угоди є обов'язковими для виконання обома учасниками угоди, опціон

дає власнику право виконати або не виконати угоду, а для продавця є обов'язковим для виконання. Опціон виконується, коли ситуація на ринку сприятлива для покупця і несприятлива для продавця. Продавець опціону приймає на себе ризики, пов'язані з несприятливими ціновими змінами на ринку і за це отримує від покупця винагороду – премію, яку називають ціною опціону. Ціну активу, зафіксовану в опціонному контракті, за якою буде продано актив, називають страйковою ціною або ціною виконання.

Опціонні угоди укладаються як на біржовому, так і на позабіржовому ринку. Біржовий опціонний контракт – це дериватив, згідно з яким на біржовому ринку одна сторона контракту має право, але не зобов'язання, купити фіксовану кількість активів за ціною, зафіксованою на момент укладення угоди. Друга сторона контракту зобов'язується продати чи купити фіксовану кількість активів за ціною виконання. Опціони на біржовому ринку відрізняються від позабіржових такими ознаками:

- біржові опціони мають стандартизовані страйкові ціни і дати виконання;
- витрати з проведення операцій на біржовому ринку значно менші від витрат на ведення операцій поза біржою;
- опціони, що перебувають в обігу на біржі, більш ліквідні, ніж позабіржові;
- ринок позабіржових контрактів є досить обмеженим.

Угоди своп – угоди між двома учасниками ринку про обмін у майбутньому платежами відповідно до умов угоди. Фактично своп полягає в зміні грошового потоку з одними характеристиками на грошовий потік з іншими характеристиками.

Угоди своп укладаються на період від кількох років до десятків років з метою усунення валютного або відсоткового ризику, а також у цілях арбітражу. Часто в угодах своп беруть участь фінансові посередники (комерційні банки), що виступають гарантами виконання умов угоди, приймаючи на себе ризики несплати та валютні ризики. Вони стають третьою стороною угоди і отримують винагороду.

Існують різні види свопів.

Стандартний своп, укладений між двома партнерами, що не містить ніяких додаткових умов, називають простим. Своп, у якому беруть участь кілька сторін і кілька валют, є складним (структурованим).

Своп, укладений між двома партнерами, передбачувана сума якого рівномірно зменшується з наближенням терміну закінчення угоди, називають амортизуючим. Своп, передбачувана сума якого рівномірно збільшується, називається наростаючим.

3.2 Арбітражні валютні операції

Свопи дають змогу отримати користь з диференціала відсоткових ставок за двома валютами. Ставка свопу визначається спот-курсами відповідних валют, відсотковими ставками і терміном свопу.

Якщо ставка свопу виходить за межі, визначені поточними спот-курсами і відсотковими ставками, трейдери можуть одержати безризиковий прибуток через купівлю дешевих інструментів і продаж дорогих.

Оскільки ціни цих інструментів зближаються з наближенням до терміну виконання, трейдер упевнений в одержанні прибутку при настанні строку інструментів. Ідея арбітражу полягає у використанні взаємозв'язку цін різних фінансових інструментів, наприклад відсоткових ставок за депозитами грошового ринку, спот-курсів валют, відсоткових ставок за валютними депозитами і форвардними курсами (в основі яких лежать диференціали відсоткових ставок).

Ми вже розглядали механізм визначення форвардних пунктів й одержання форвардних курсів. Якщо прокоти́рований форвардний курс відрізняється від «можливого» форвардного курсу ряду інструментів, трейдер може одержати безризиковий прибуток, використовуючи валютний своп і «дзеркальний» депозит на грошовому ринку, валютну операцію спот і форвард «аутрайт».

Арбітражні операції можуть проводитися в тих випадках, коли в цінах на одні й ті самі або взаємозв'язані фінансові інструменти виникає різниця. Учасники ринку, що здійснюють

арбітражні операції, або арбітражери, постійно вишукують ситуації, коли який-небудь із сегментів ринку йде попереду або не встигає за основним ринком. На арбітраж дивляться як на можливість отримання «легких грошей», оскільки при ньому, якщо все робити правильно, будь-який ризик, за винятком кредитного, відсутній, а прибуток гарантований.

Приклад. Відомо, що крос-курс EUR/CHF визначається на основі курсів USD/EUR і USD/CHF. Валютна пара EUR/CHF, хоча і котирується з урахуванням курсів USD/EUR і USD/CHF, має певну самостійність. Бувають випадки, коли курс однієї або обох валютних пар змінюється, а їхній крос-курс деякий час не змінюється. Арбітражер, у даному разі крос-трейдер, намагається отримати вигоду з такої ситуації, одночасно здійснюючи операції на ринках EUR/CHF, USD/EUR і USD/CHF.

Аналогічні можливості для арбітражних операцій є і на форвардних валютних ринках. Валютні форварди оцінюються на основі диференціалів відсоткових ставок за двома валютами. Зазвичай форвардні ціни при русі складових швидко коригуються, проте іноді коригування запізнюється. Досвідчений трейдер ніколи не допустить можливості отримання легких грошей.

Отже, валютний ринок є складною системою відносин з приводу купівлі-продажу валют. Світовий валютний ринок включає субринкові утворення у вигляді регіональних і національних ринків. Головними учасниками ринку є банки, які здійснюють фореक्सні угоди 24 год на добу, обслуговуючи власних клієнтів — суб'єктів зовнішньоекономічних відносин, а також проводячи спекулятивні операції з метою отримання прибутку чи хеджування власних валютних ризиків. Ключовим параметром валютного ринку є курс спот як відображення поточного балансу між попитом і пропозицією. Залежно від виду субринку, його економічної детермінанти та відповідного рівня ліквідності зміни валютного курсу можуть відбуватися майже щосекунди в пікові години ділової активності фінансових центрів. Участь у процесі валютної торгівлі як безпосередньо, так і опосередковано, управління нею неможливі без аналізу ринкової ситуації, виявлення домінуючих ринкових настроїв і тенденцій, оцінювання найбільш імовірних напрямів руху

валютного курсу. Комплексність і масштабність економічних явищ і процесів, що виступають факторами ринкової кон'юнктури валютного ринку, величезною мірою ускладнюють роботу з аналізу та прогнозування руху валютного курсу, можуть призвести до помилок і хибних висновків. Але, незважаючи на це, моніторинг валютного ринку та прогнозування — важливі етапи прийняття управлінських рішень на макро- та мікрорівні.

ТЕМА 4. Управління валютними ризиками

План

4.1 Валютний ризик як економічна категорія.

4.2 Класифікація валютних ризиків.

4.3 Методи страхування валютних ризиків.

4.1 Валютний ризик як економічна категорія

Проблема валютного ризику в економічній теорії і практиці уперше постала наприкінці 70-х рр. ХХ ст., після підписання країнами – членами Міжнародного валютного фонду Ямайської угоди (Кінгстон, Ямайка, 1976 р.), відповідно до якої була офіційно викликана демонетизація золота, анульовані його офіційна ціна і золотий паритет, була введена міжнародна розрахункова одиниця СДР (спеціальні права запозичення, SDR – special drawing rights), що повинна була стати основою визначення валютних курсів національних валют, і був уведений режим вільного курсоутворення на базі «плаваючих» валютних курсів, – флоатинг.

Найвищої гостроти проблема валютного ризику набула у 1980-х рр. і залишається актуальною в перспективі. Це пов'язано з різким збільшенням обсягів міжнародних торгових і фінансових операцій, непрогнозованими коливаннями валютних курсів, збільшенням обсягів валютних спекуляцій, що викликає різке збільшення залежності кінцевих фінансових результатів діяльності підприємств і фінансово-кредитних установ від валютного ризику.

Головною причиною валютних ризиків є коротко- і довгострокові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту і пропозиції валюти на національному і міжнародному валютному ринках.

У довгостроковому періоді визначальну роль відіграє загальний економічний стан країни, рівень виробництва, збалансованість основних макроекономічних пропорцій, обсяги зовнішньої торгівлі і т. д., а в короткостроковому – збалансованість окремих ринків і загальний стан ринкового і конкурентного середовища. Коливання кількісних показників окремих факторів і їхнє визначене співвідношення відіграють вирішальну роль у зміні валютного курсу, а отже, можуть мати істотний вплив на характер виникнення і рівень валютного ризику. Серед довгострокових факторів коливання валютних курсів насамперед необхідно виділити такі:

- загальна економічна ситуація в країні;
- політична ситуація;
- рівень відсоткових ставок;
- рівень інфляції;
- стан платіжного балансу;
- система валютного регулювання й ін.

Короткострокові зміни валютних курсів є наслідком постійних щоденних коливань, обумовлених частою зміною попиту і пропозиції на ту чи іншу валюту. Оскільки обсяги зовнішньоекономічних операцій, у тому числі і торгових, постійно зростають, а світовий валютний ринок функціонує цілодобово, такі тимчасові коливання є неминучими, що стає постійним джерелом валютного ризику. Крім того, підприємства і банки, що працюють на валютному ринку, можуть зазнавати збитків і від цілеспрямованих валютних спекуляцій, досвід яких має вже й Україна. Тому визначення характеру і розмірів валютних ризиків, а також їхнє запобігання стає однією з досить актуальних проблем здійснення експортно-імпортних операцій і міжнародних фінансових розрахунків.

Під валютним ризиком розуміють можливість грошових втрат суб'єктами валютного ринку через коливання валютних курсів. Під чисто економічним кутом зору такий ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів, що стосується

кожної з валют по термінах і сумах. За час існування системи вільного курсоутворення сформувалися певні закономірності динаміки валютних курсів, що завдяки впливу на відсоткові ставки, спрямованість експортно-імпортних потоків, конкурентоспроможність товарів на зовнішніх ринках, умови руху капіталів і т. д. призводять до певних економічних наслідків.

4.2 Класифікація валютних ризиків

За характером і місцем виникнення валютні ризики поділяють:

- на операційні;
- трансляційні (бухгалтерські);
- економічні;
- приховані.

Операційний ризик пов'язаний з торговими операціями, а також із грошовими договорами з фінансового інвестування і дивідендних платежів. Цей ризик може виникати під час підписання договорів на здійснення платежів чи на одержання коштів в іноземній валюті в майбутньому.

Цей ризик можна визначити як можливість недоодержати прибуток чи зазнати збитків у результаті безпосереднього впливу змін обмінного курсу на очікувані потоки коштів. Експортер, що одержує іноземну валюту за проданий товар, програє від зниження курсу іноземної валюти відносно національної, тоді як імпортер, що здійснює оплату в іноземній валюті, програє від підвищення курсу іноземної валюти відносно національної.

Трансляційний (бухгалтерський) ризик пов'язаний з переоцінкою активів і пасивів і прибутку закордонних філій у національну валюту, а також може виникати при експорті чи імпорті інвестицій. Він впливає на показники балансу, що відображають звіт про одержання прибутку і збитків після перерахування сум інвестицій у національну грошову одиницю. Врахувати трансляційний ризик можна під час складання бухгалтерської і фінансової звітності. На відміну від операційного, трансляційний ризик не пов'язаний із грошовими потоками чи розмірами виплачуваних сум. Ризик збитків чи зменшення прибутку виникає при складанні консолідованих

звітів міжнаціональних корпорацій і їхніх іноземних дочірніх компаній чи філій.

При складанні консолідованого звіту про активи, пасиви і розмір прибутку відповідні показники дочірніх компаній, розраховані в окремих національних валютах, перетворюються у ведучу валюту консолідованого балансу за місцем розташування материнської компанії.

Найбільш показовим прикладом, що ілюструє виникнення трансляційної валютної експозиції, є переведення чистих інвестицій іноземної дочірньої компанії материнській. Під такими інвестиціями розуміють балансову вартість коштів материнської компанії і різницю між загальними активами дочірньої компанії і її зовнішніми зобов'язаннями (зобов'язаннями дочірньої компанії перед іншими фірмами, крім материнської, і іншими компаніями групи). Вартість чистих інвестицій, перелічена в національну грошову одиницю країни розміщення материнської компанії, збільшується чи зменшується відповідно до зміни курсу валюти.

Економічний валютний ризик пов'язаний з можливістю втрати доходів по майбутніх контрактах через зміну загального економічного стану як країн-партнерів, так і країни, де розміщена компанія. Насамперед він обумовлений необхідністю здійснення постійних розрахунків по експортних і імпорتنих операціях, інтенсивність яких, у свою чергу, може залежати від коливань валютних курсів.

Економічний ризик визначається як імовірність несприятливого впливу змін обмінного курсу на економічне становище компанії, наприклад імовірність зменшення обсягу товарообігу чи зміни цін компанії на фактори виробництва і готову продукцію порівняно з іншими цінами на внутрішньому ринку. Ризик може виникати внаслідок зміни гостроти конкурентної боротьби як з боку виробників аналогічних товарів, так і з боку виробників іншої продукції, а також зміни прихильності споживачів до певної торгової марки. Вплив можуть мати й інші джерела, наприклад реакція уряду на зміну обмінного курсу чи стримування зростання заробітної плати в результаті інфляції, викликаній знеціненням валюти.

Деякі сировинні товари за традицією оцінюються у визначених валютах. Яскравим прикладом цього є ціни на нафту в доларах США. Компанії, що отримують дохід в інших валютах, можуть бути уразливими для ризику можливих збитків від підвищення курсу долара відносно валют, у яких вони отримують свої доходи. Одним із прикладів таких фірм є авіакомпанії. Якщо вони до того ж купують літаки в США і мають у результаті боргові зобов'язання в доларах, то підсилюється їхня схильність до ризику втрат від підвищення курсу долара відносно національних валют, у яких вони отримують доходи.

Приховані ризики. Існують операційні, трансляційні й економічні ризики, що на перший погляд не очевидні. Наприклад, постачальник на внутрішньому ринку може використовувати імпортні ресурси, і компанія, що користується послугами такого постачальника, опосередковано схильна до операційного ризику, тому що підвищення вартості витрат постачальника в результаті знецінення національної валюти змусило б цього постачальника підвищити ціни. Ще одним прикладом може бути ситуація з імпортером, якому виписується рахунок-фактура в національній валюті і який виявляє, що ціни змінюються його закордонним постачальником відповідно до змін обмінного курсу з метою забезпечення сталості цін у валюті країни-постачальника.

Приховані операційні і (чи) трансляційні ризики можуть виникнути і в тому випадку, якщо закордонна дочірня компанія піддається своїм власним ризикам. Припустимо, що американська філія британської компанії експортує продукцію в Австралію. Для американської дочірньої компанії існує ризик утрат від зміни курсу австралійського долара, і вона може зазнати збитків у результаті несприятливих змін курсу австралійського долара відносно долара США. Подібні збитки підірвуть прибутковість філії. Виникає непрямий операційний ризик, оскільки надходження прибутку від дочірньої компанії скоротяться. Материнська компанія також зіткнеться з трансляційним ризиком, якщо зменшення прибутку від філії буде відображено в оцінці вартості активів філії в балансовому звіті материнської компанії.

4.3 Методи страхування валютних ризиків

1 Валютні застереження.

Золоті і валютні захисні застереження застосовувалися після другої світової війни. Золоте застереження засновано на фіксації золотого вмісту валюти платежу на дату укладання контракту і перерахунку суми платежу пропорційно зміні золотого вмісту на дату виконання. Розрізнялися прямі і непрямі золоті застереження. При прямому застереженні сума зобов'язання прирівнювалося до вагової кількості золота; при непрямій – сума зобов'язання, виражена у валюті, перераховувалася пропорційно зміні золотого змісту цієї валюти (звичайно – долара). Застосування цього застереження ґрунтувалося на тому, що в умовах післявоєнної Бренттонвудської валютної системи існували офіційні золоті паритети – співвідношення валют за їхнім золотим вмістом, що з 1934 по 1976 р. установлювалися на базі офіційної ціни золота, вираженої в доларах. Однак через періодичні коливання ринкової ціни золота і частих девальвацій провідних світових валют золоте застереження поступово втратило свої захисні властивості і перестало застосовуватися з часу прийняття Ямайської валютної системи, яка відмінила золоті паритети й офіційну ціну золота.

Валютне застереження – умова в міжнародному контракті, що обговорює перегляд суми платежу пропорційно до зміни курсу валюти застереження з метою страхування валютного чи кредитного ризику експортера чи кредитора. Найбільш розповсюджена форма валютного застереження – розбіжність валюти ціни і валюти платежу.

2 Валютні ф'ючерси вперше стали застосовуватися в 1972 р. на Чиказькому валютному ринку. Валютний ф'ючерс – термінова угода на біржі, що являє собою купівлю-продаж визначеної валюти за зафіксованим на момент укладання угоди курсом з виконанням угоди через визначений термін. Перевагою ф'ючерсу перед форвардним контрактом є його висока ліквідність і постійне котирування на валютній біржі. За допомогою ф'ючерсів експортери мають можливість хеджування своїх операцій.

Крім валютних ф'ючерсів у світовій практиці отримали поширення ф'ючерси з золотом (з 1972 р.), векселями, сертифікатами, облігаціями, депозитами (з 1975 р.); у 1982 р. з'явилися ф'ючерси, у яких ціною контракту виступають

різні фондові індекси. Для страхування валютних ризиків використовують також операції „своп”. „Своп” – операція, що являє собою купівлю-продаж валюти з одночасним укладанням контругоди на певний строк. Існує кілька типів операцій „своп”: валютні, відсоткові, боргові, із золотом і їхні різні поєднання.

3 На сьогоднішній день завдяки ринку Форекс з'явився досить надійний спосіб хеджування валютного ризику, що полягає у фіксації поточної вартості коштів за допомогою укладання угод на ринку Форекс. Хеджування, Хедж ([англ. Hedging](#), [англ. Hedge](#)) — спосіб зменшення ризику шляхом укладання протилежної угоди; форма [страхування](#) вартості [товару](#) або прибутку, валютного ризику при здійсненні ф'ючерських угод у банківській, страховій, біржовій і комерційній практиці. Хеджування призводить до того, що для компанії зникає ризик зміни курсів, що дає можливість планувати діяльність і бачити фінансовий результат, не перекоштований курсовими коливаннями, дозволяє заздалегідь призначити ціни на продукцію, розрахувати прибуток, зарплату і т. д.

Угоди на ринку Форекс здійснюються за принципом маржинальної торгівлі. Цей вид торгівлі має ряд особливостей, що і зробили його дуже популярним. Невеликий стартовий капітал дозволяє здійснювати угоди на суми, що багаторазово (у десятки і сотні разів) його перевищують. Це перевищення називають важелем (Leverage). Торгівля проводиться без реального постачання грошей, що скорочує накладні витрати і дає можливість відкривати позиції як купівлею, так і продажем валюти.

Хеджування валютного ризику за допомогою угод без руху реальних засобів (з використанням важеля) дає додаткові можливості:

- дозволяє не відволікати з обороту компанії значні кошти;
- дозволяє продати валюту, що буде отримана в майбутньому.

Можна виділити два основних типи хеджування: хеджування покупця і хеджування продавця. Хеджування покупця використовується для зменшення ризику, пов'язаного з можливим зростанням ціни товару. Хеджування продавця застосовується в протилежній ситуації – для обмеження ризику, пов'язаного з можливим зниженням ціни товару.

Загальний принцип хеджування при зовнішньоторговельних операціях полягає у відкритті валютної позиції на торговому

рахунку в бік майбутньої операції з конвертування коштів. Імпортеру необхідно купувати іноземну валюту, тому він заздалегідь відкриває позицію купівлею валюти на торговому рахунку, а при настанні моменту реальної купівлі валюти у своєму банку закриває цю позицію. Експортеру необхідно продавати іноземну валюту, тому він заздалегідь відкриває позицію продажем валюти на торговому рахунку, а при настанні моменту реального продажу валюти у своєму банку закриває цю позицію.

Для того щоб скористатися перевагами, що дає хеджування, необхідно відкрити торговий рахунок у компанії, що надає послуги з торгівлі на ринку Форекс.

У наші дні всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, якщо вони хочуть збільшити доходи і зменшити ризики, повинні уявляти, як впливають значення обмінних курсів на їхню фінансову діяльність. Тому вивчення законів міжнародних фінансів, зокрема стратегій керування валютними ризиками, є необхідною особливістю навчання сучасному бізнесу.

Інтеграція світової економіки відбувається дуже швидко. Національні границі навіть найбільших країн більше не ізолюють бізнес, не захищають підприємства від іноземної конкуренції, але і не перешкоджають новим можливостям. Фахівці підприємств, що не схотіли або не змогли вивчити закони міжнародних фінансів, мають мало шансів, щоб ефективно конкурувати чи домогтися оптимальних результатів.

Оскільки керування валютними ризиками є невід'ємною частиною міжнародних фінансів, то вивчення і знання сутності і принципів його використання є запорукою успішної діяльності підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Про банки та банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

2 Про Національний банк України [Електронний ресурс]: закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

3 Про платіжні системи та переказ грошей в Україні [Електронний ресурс]: закон України від 06.10.2004 р. № 2056-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2056-15>.

4 Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті [Електронний ресурс]: закон України від 23.09.1994 р. № 185/94-ВР. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>.

5 Про систему валютного регулювання і валютного контролю [Електронний ресурс]: декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.

6 Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті [Електронний ресурс]: інструкція НБУ № 127, затв. постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.

7 Боринець, С.В. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] / С.В. Боринець. — К., 2000. – 240 с.

8 Буренкин, А.Н. Фьючерсные, форвардные и опционные рынки [Текст] / А.Н. Буренкин. — М., 1995. — 240 с.

9. Боринець, С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст]: підручник. / С.Я. Боринець. – 5-те вид. – К.: Знання, 2008. – 582 с.

10. Калетнік, Г.М. Теоретичні основи моделювання та фінансово-економічні розрахунки в менеджменті та бізнесі [Текст]: навч. посібник / Г.М. Калетнік, С.В. Козловський, О.Г. Підвальна. – К.: Хай-Тек Прес, 2010. – 399 с.